

do□so□mo□mo□srбија

међународна радна група за

документацију и заштиту

грађевина, места и целина

модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА / УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

0.1. **Наслов фотографије**

Црква Светог Антуна Падованског у Београду

0.2. **Извор**

https://beogradskonasledje.rs/katalog_kd/crkva-sv-antuna-padovanskog-2

0.3. **Датум**

2010.

Шифра у локалној бази података

REL-RS-011-a-0001

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА / УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

- 1.1. **Данашњи назив објекта** 3
Црква Светог Антуна Падованског у Београду
- 1.2. **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
нема
- 1.3. **Назив улице и број** 5
Брегалничка 14
- 1.4. **Град** 6
Београд
- 1.5. **Општина** 7
К.О. Звездара
- 1.6. **Поштански број** 8
11050
- 1.7. **Држава** 9
Србија
- 1.8. **Позиција у оквиру глобалног позиционог система** 10
44°49'10.7"N, 20°26'32.4"E
- 1.9. **Класификација/типологија** 11
Сакрални објекат – католичка црква
- 1.10. **Статус и датуми заштите** 12
Црква Светог Антуна Падованског у Београду, споменик културе, Одлука о утврђивању, 2. мај 2010. године („Сл. гласник РС“ бр. 29/10)

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА / УРБАНИСТИЧКЕ ЦЕЛИНЕ

- 2.1. **Оригинални нацрт/намена** 13
Црква Светог Антуна Падованског рађена је по пројекту словеначког архитекте Ложе Плечника, једног од најзначајнијих југословенских архитеката, који је на овом пројекту

радио до краја живота. Први нацрт цркве Плечник је урадио 1929. године, који је имао одређене измене и по том измењеном пројекту црква је изведена и изграђена до 1932. године али без звоника и неопремљена. У потпуности је завршена 1962. Плечник је прилагодио облик цркве Запада византијским схватањима. По идеји представља повратак праузорима и извору хришћанства, јер је преплитањем утицаја ране западнохришћанске и византијске архитектуре примењен универзални хришћански концепт, Монументалношћу исказана глорификација хришћанства, а естетским ефектом модерности и идеал једноставности фрањевачког реда. Црква је кружне основе тип ротонде са кулом звоником. Ротонда је централни тип грађевине који се везује за православне цркве и Оријент, а Београд је за Плечника био Оријент, па разлог за овај тип грађевине лежи и у тој идеји. Кружну основу главног брода прати омотач у којем се налазе скривене конхе, с десне стране презбитерија је постављен звоник.

2.2. Датуми: наруџбина/завршетак

14

Разлог за подизање фрањевачке цркве у Београду јесте јачање веза фрањевачких провинција Краљевине Југославије које су биле блиско повезане, нарочито после 1919. када је словеначка фрањевачка провинција добила самосталност. Већ тада је Ј.Плечник радио на изградњи цркве св. Фрање у Шишки у Љубљани. То је била препорука босанској фрањевачкој провинцији, власнику земљишта у Брегалничкој 14 у Београду да сагради цркву.

2.3. Пројектанти архитектуре и други пројектанти

15

Главни пројектант Јоже Плечник. Асистент и надзор био је архитекта Јанез Валентинчич.

2.4. Остале особе или догађаји везани за објекат

16

Личност која је највише утицала да Плечник прихвати понуду за израду пројекта фрањевачке цркве у Београду био је жупник фра Арканђело Гргич који је 1928. дошао у Љубљану да замоли Плечника да изради планове за нову цркву у Београду. Тек после упорних жупникових молби и наговарања се прихватио задатка. Такође, Фра Јосип Маркушић је 1932. године преузео на себе послове око зидања и опремања цркве према Плечниковима идејама. Посао око зидања зближио је Плечника и фра Маркушића за дуги низ година чије се преписке чувају у седишту босанске фрањевачке провинције у Босни Сребрени.

2.5. Значајне измене са датумима

17

Архитекта је за цркву урадио два пројекта. Заправо када је завршио први одлучио се за неке важне промене и по том измењеном пројекту је црква изведена. У првобитним нацртима Плечник је планирао прекривање главног брода куполом од чега је одустао и поставио равну таваницу. Првобитно, звоник је требао бити са леве стране а потом се ипак одлучио за десну страну презбитерија. Горње завршетке изнад брода и звоника заменио је псеудосветлосним тамбуром и на тај начин нашао компромисно решење између куполе и равне таванице у основи.

Црква је благословена је 8. децембра 1932. године. Несташица новца условила је постепено опремање ентеријера до Другог светског рата, што се наставило све до Плечникове смрти 1957. године. Детаљне пројекте најнужније опреме Плечник је урадио 1933. и 1934. године. Велики олтар је постављен 1935. године, а 1955. је допуњен великом скулптуром св. Антуна на зиду презбитерија, дело Ивана Мештровића. Након рата, његов асистент био је архитекта Билинић, а цркву је довршио Јанез Валентинчич који је и пре рата водио радове на изградњи. Валентинчич је урадио 1959. нацрте за камени под у цркви, клупе и улазни трем а следеће 1960. је довршио пројекат звоника, делимично измењена Плечникова верзија из 1939. године. Звоник је у потпуности завршен 1962. године. Већим делом црква је је опремљена према Плечниковим пројектима уз неке измене и додатке наведених учесника.

2.6.	Данашња намена	18
	Католичка црква	
2.7.	Постојеће стање	19
	Црква је добром стању	

3 ОПИС

3.1.	Општи опис	20

Црква има кружну основу, односно припада типу ротонде са звоником. Основа има површину око 270м². Архитекта је поставио осу од улаза на западу до светилишта са главним олтаром (апсидом) на истоку, па је тако пронашао компромисно решење подужне и кружне основе. Лево и десно од главног улаза налазе се по три велике нише за мале олтаре, исповедаонице, и капелица, а у дну је већи простор за главни олтар. Црква има две велике галерије од којих горња иде око целе цркве (демабулаторијум). Изнад самог улаза налази се галерија - простор за хор и оргуље, затим у средини друга галерија која има венац прозора и протеже се до олтара. Тамна боја непокривених опека од којих је изграђен зид, као и тамно мерменри под и дрвена таваница ублажава интензитет дневног светла. Спољашност оставља строг утисак постигнут јасним геометријским формама. Масивном ваљку брода са појасом правоугаоних прозора на спрату и ниским псеудотамбуром над таваницом, супротставио је високи улазни квадар са бочним нижим сегментима са косим кровом на једну воду, док је средњи сегмент са округлим прозором са кровом на две воде. Испред квадера, у наставку је наткривени дрвени улазни трем на три пара стубова поред централне осовине и три пара пиластера са стране. Посебна карактеристика ове сакралне грађевине су скривене конхе, смештене иза кружног зида главног брода, симетрично постављене по три са леве и три десне стране гледајући из правца улаза. Тако да се са спољне стране конхе не сагледавају, као ни додатни простори које је сместио у тај масивни омотач, попут

степеница ка звонику, односно ка спрату брода, и других степеница. Звоник је кружне основе висок 50 м са пречником од 9 м, подигнут са десне стране цркве, између брода и презбитерија. Црква је зидана црвеном опеком и споља и изнутра. Од материјала коришћен је и бетон (бетонски фризови). Ентеријер: олтари, проповедаоница, исповедаоница, крст на улазу у цркву, употреба мермера, стилизованих елементи декорације, као и лустери од месинга и бакра одају оригиналан естетски израз и дизајн карактеристичан за тридесете године 20. века и јаког продора модернистичког правца на нашим просторима тада. Истовремено геометријске форме делују строго, сведено и монументално У дворишту цркве налази се и самостан.

3.2. Конструкција

21

Зидови су армирано-бетонски обложени циглом и споља и изнутра. Таваница је дрвена. За концепт скривених конхи Плечник је пронашао и ефикасан систем конструкције – испуњени простори између конхи постали су масивни унутрашњи контрафори.

3.3. Контекст

22

Архитектура цркве св. Антуна сврстава се у ред најзначајнијих модернистичких сакралних објеката у Београду и шире. Налази се у стамбеном кварту, окружен породичним кућама у мирном делу Београда. Својим геометријским формама делује монументално и достојанствено у складу са религиозном наменом, и данас документује степен архитектонског развојног пута у домаћој средини пре Другог светског рата као и друштвене односе.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност

23

Плечник је ризиковао зидајући у опеци, али после низа успешних чешких реализација, у резиденцији председника Томаша Г. Масарика на прашким Храдчанима, у вртovima и квалитетно изведеним стубовима цркве у Шишку у Љубљани, и спољашњости палате Осигуравајућег друштва такође у Љубљани, ризик је и овде постигао свој циљ преточен у јединствено архитектонско дело.

4.2. Друштвена вредност

24

Први самостан фрањевачког реда босанске провинције у Београду основан је 1925. године.

4.3. Културна и естетска вредност

25

Архитектонско решење цркве одраз је оригиналног стваралачког дара и техничког знања и познавања архитектонских праваца и најновијих грађевинских достигнућа на светском плану, због чега се црква св. Антуна Падованског сврстава у

революционарна дела сакралног неимарства на просторима бивше Југославије.

4.4. **Историјска вредност** 26

Архитектонско дело најзначајнијег словеначког и међународно признатог архитекте Јоже Плечника, припада групи његових најуспешнијих остварења. Сврстава се у ред оних објеката у архитектури Београда који сведоче о градитељском просперитету државе пре Другог светског рата, ширењу и уређењу Београда.

4.5. **Генерална оцена** 27

Једини верски објекат у Београду монументалан и са елементима и реминисценцијама на историјске стилове изведен језиком модерне архитектуре због чега је раритет како у спољашњем тако и унутрашњем уређењу. Због својих архитектонских особености сматра се револуционарним делом Београдске модерне. Има статус споменика културе Републике Србије

5. **ДОКУМЕНТАЦИЈА**

5.1. **Главне референце** 28

-Досије споменика културе, Црква Светог Антуна Падованског у Београду Завод за заштиту споменика културе града Београда

- П.Кречич, Црква Светог Антуна Падованског у Београду – оцена заштите споменика и смернице обнове, Наслеђе VI, Београд 2005.

5.2. **Визуелни материјал у прилогу** 29

Прилог 1: Историјске фотографије: колекција XX / аутор XX

Прилог 2: Планови:

- 1) Konkursni rad, Arhitektura urbanizam br. 1, Beograd, 1960, str. 33.

5.3. **Подносилац извештаја/датум** 30

Ивана Весковић, ист.ум., 2019.